

După 25 de ani Comunismul din Europa de Est (ianuarie-mai 2014)

Sorin BOCANCEA

Împlinirea a 25 de ani de la căderea comunismului în Europa de Est constituie un prilej de reanalizare a consecințelor pe care acest regim le-a avut în această parte a lumii și mai ales în România. Proiectul *După 25 de ani. Comunismul din Europa de Est*, inițiat de Facultatea de Științe Politice și Administrative a Universității „Petre Andrei” din Iași, Institutul de Studiere a Ideologiilor (ISI) și revista *Polis*, însumează o serie a de acțiuni menite să reunească opinii ale specialiștilor în domeniul socio-uman, mărturii ale victimelor regimului comunist (deținuți, emigranți ș.a.) și alte forme de manifestare pe întreg parcursul anului 2014 tocmai în vederea conștientizării implicațiilor acestei ideologii asupra europenilor din fostul lagăr comunist. Până în prezent, s-au desfășurat un număr de 14 acțiuni pe care le vom prezenta pe scurt în cele ce urmează.

Înainte de asta, trebuie spus că partenerii acestui proiect sunt publicații culturale de prestigiu (revistele *22*, *Observator cultural*, *Timpul* și *Transilvania*), ziarele *Adevărul* și *Ziarul de Iași*, posturile de televiziune *TVR Iași*,

Tele MOLDOVA Plus, *Prima TV Iași*, *Antena 1 Iași* și *TeleM*, posturile *Radio Iași* și *Radio HIT* și editurile *Institutul European*, *Polirrom*, *Fundația Academia Civică* și *Academia Română*. De asemenea, parteneri sunt zece licee din Municipiul Iași.

Proiectul a fost lansat pe data de 26 ianuari 2014, zi importantă în perioada comunistă pentru că se sărbătorea ziua lui Nicolae Ceaușescu. Prima acțiune desfășurată a fost lansarea volumului doi al lucrării *Viața lui Ceaușescu*, intitulat *Fiul poporului*, realizat de Prof. univ. dr. Lavinia Betea (coord.), Cristina Diac, Florin-Răzvan Mihai și Ilarion Țiu. În deschiderea evenimentului, Sorin Bocancea, coordonatorul proiectului a declarat următoarele: „Au trecut 25 de ani și constatăm că oamenii s-au schimbat, percepțiile sunt altele. Dacă Nicolae Ceaușescu ar mai fi trăit ar fi împlinit 96 de ani și am fi asistat la aceleași manifestări populare cu care ne obișnuise. Nostalgicii sunt la cimitir și îl omagiază iar noi lansăm acest proiect anual”.

Prezentă la eveniment, Lavinia Betea a mărturisit: „Eu sunt specializată în psihologie socială și m-am

trezit proiectată în această cunoaștere din interior a comunismului. A fost un volum enorm de informație. De-a lungul documentării am realizat că nu știam nimic despre liderul Partidului Comunist Român, iar tot ce se scrisese până la acea vreme rămăsese la nivel de senzational; de aceea, lucrarea se vrea o deconstrucție a stereotipurilor care s-au format în jurul personalității lui Ceaușescu. De ce mai vorbim și după 25 de ani de Nicolae Ceaușescu? Pentru că a murit cum a murit, pentru că vorbim și de un sentiment de vinovăție colectivă, pentru că tot ceea ce s-a făcut în România până în 1990 era catalogat ca fiind «ale lui Ceaușescu» și pentru că vorbim și de un brand puternic”. De asemenea, Prof.univ.dr. Doru Tompea a arătat că „Dacă îl mai prindeau aceste zile pe Nicolae Ceaușescu, de dimineață de la 7 și până la ora 10 am fi asistat la un șir de evenimente transmise pe singurul post de televiziune din România, prin care se omagia conducătorul. Dacă nu era 1989, generația mea era blocată, în primul rând profesional, pentru că prin 1977 doctoratele s-au blocat, era o perioada complicată, complexă și contradictorie, cum îi plăcea lui Ceaușescu să spună. Sunt exemplare ambele volume despre viața lui Ceaușescu pentru că, citindu-le, retrăiesc acele momente”.

Al doilea eveniment din proiect, desfășurat în aceeași zi, a fost lansarea filmului *Moartea Ceaușeștilor - Trei zile până la Crăciun*, în regia lui Radu Gabrea, cu un scenariu de

Grigore Cartianu. Prezent la eveniment, Grigore Cartianu a declarat: „Revoluția avea loc doar atunci când hotărau marile puteri, iar toate variantele cum că s-ar fi putut întâmpla la Congresul al XIV-lea, din noiembrie 1989, sau la alte date vehiculate nu sunt adevărate. În acea perioadă domneau cei trei „F” – foamea, frigul și frica –, iar ultimul era cel mai important pentru că astăzi noi nu mai trăim acea frică permanentă de a spune și de a vorbi și care făcea, în acea perioadă, ca orice acțiune solidă de a schimba ceva țara asta să se oprească în fază incipientă. Erau mai perverși anii '80 cu Ceaușescu pentru că răul era pretutindeni și nicăieri, nu aveai de unde să îl apuci”.

Al treilea eveniment al proiectului l-a reprezentat masa rotundă *Revoltele studențești de la Iași* (coordonator fiind Prof.univ.dr. Doru Tompea), desfășurat pe 17 februarie, ziua în care, în 1987, s-au produs revoltele studenților împotriva condițiilor de viață din cămine. La eveniment au participat Prof. univ.dr. Ioan Agrigoroae (pe atunci Decan al Facultății de Istorie și

Filosofie), Prof.univ.dr. Daniel Condurache (pe atunci cadru universitar, coordonator al presei studențești ieșene), Dumitru Buzatu (pe atunci student, acum Președinte al Consiliului Județean Vaslui), Costel Biolan (pe atunci student la Facultatea de Fizică, forțat să-și suspende studiile pentru un an și să meargă la minele de la Leșul Ursului din cauza implicării în evenimente), Silviu Alupei (pe atunci student iar astăzi, jurnalist) și Prof.univ.dr. Doru Tompea (pe atunci lider al studenților, în prezent Rector al Universității „Petre Andrei” din Iași).

„Vrem lumină să-nvățăm / Și apă să ne spălăm!”; „Nu intrăm în grote!” și „Libertate!” erau sloganele ce s-au putut auzi pe străzile Iașului în noaptea de 27 februarie 1987. Iată cum își amintește Costel Biolan acel eveniment: „Aveam 22 de ani și în Iașul acelor vremuri studenții făceau parte dintr-un grup, era o solidaritate studențească cum nu era în alte orașe. În Iași se mai organizau demonstrații colective și se găseau pretexte, cum a fost și cu un an mai devreme, în 1986, când Steaua a câștigat Cupa Campionilor.

Complexul studențesc «Pușkin», de unde a pornit revolta, era unul de fete. Fetele din campus, pe lângă faptul că nu aveau apă caldă, aveau și prizele sigilate. Deci, de la ele a început totul. Noi nu aveam, la acea vreme, capacitatea de a anticipa consecințele propriilor fapte”. Un alt student de atunci, Dumitru Buzatu, își amintește: „Eu eram pe atunci la Căminul C5, din Copou, însă nu era prima dată când nu era apă caldă. Eram de serviciu la cantină, iar când am ieșit afară erau adunați un grup de oameni, nu doar studenți. Aceștia strigau mai multe lozinci, altele decât cele știute, precum «Pentru pace și progres, vrem lumină în Complex»”. Prof.univ.dr. Sorin Bocancea a lecturat opinia unei alte studente de atunci, Angela Bârsan, în prezent corespondent TVR în Harghita: „Nu știam pe atunci care vor fi consecințele a ceea ce am făcut. Sistemul nostru ne-a urmărit până la revoluție, fiind pedepsiți la repartii și supravegheați apoi la locurile de muncă”.

Iată cum și-au amintit profesorii de atunci evenimentul. Prof.univ.dr. Ion Agrigoroae: „Pe 18 februarie 1987, la ora 6 dimineața, mă sună secretara șefă de la rectorat și îmi spune: «să vii repede la rectorat și să spui că ai fost». Trebuia să spun că am fost alături de ceilalți decani pe lângă studenți. Eu ajunsesem acasă seara, pe la orele 23. Am auzit un vuiet, dar nu am știut nimic până dimineață referitor la ce se întâmplase. Măsurile pe care trebuia să le luăm erau să stăm de vorbă cu

studenții, să-i «prelucrăm». Adică, să le spunem că s-ar putea să rămână fără loc în cămin sau să fie chiar exmatriculați. Dar, mie unul nu mi s-a cerut să dau sancțiuni”. Prof.univ.dr. Daniel Condurache, coordonatorul presei studențești de la acea vreme, a observat că „a existat un șir de complicități în jurul a ceea ce s-a întâmplat și consider că totul a avut loc și cu o oarecare voie din partea conducerii Casei Pătrate”. Prof.univ.dr. Doru Tompea, moderatorul dezbaterii și lider al studenților la acea vreme, și-a amintit următoarele aspecte: „În cadrul unei ședințe, pe 16 februarie, o zi de luni, am atras atenția că, în urma decretului dat de Consiliul de Stat al RSR privind unele măsuri pentru raționalizarea consumului de gaze naturale și energie electrică, fiind ultima zi de vacanță înainte ca studenții să se întoarcă în cămine, exista riscul ca studenții să aibă un comportament personalizat. Am implorat: «atenție, atenție, atenție!». Un alt moment care m-a surprins total a fost cel din Aula Universității A.I. Cuza, unde prim secretarul de la acea vreme, Ibănescu, a spus că s-ar fi putut pune și mitraliera pe studenții care au ieșit în stradă. Regimul nu a vrut o escaladare, o mediatizare a evenimentului pentru că astfel s-ar fi dat un exemplu, se inducea ideea că și în România se poate”.

Al patrulea eveniment al proiectului la constituit masa rotundă *Gestionarea crizelor provocate de catastrofe naturale în regimul comunist* (coordonată de Prof.univ.dr.

Doru Tompea), ce s-a desfășurat pe data de 4 martie. Evident, data marchează ziua în care a avut loc cutremurul din 1977. Evenimentul a debutat cu prelegerea *Cernobil – un dezastru gestionat prin manipulare*, susținută de către Prof.univ.dr. MSc. HC. Alexandru Vlad Ciurea, Vicepreședintele Federației Mondiale de Neurochirurgie. A urmat proiecția unor filme documentare din arhiva TVR și discuții. La eveniment a participat și Ing. Constantin Leonard, fost prim-secretar al județului Iași, persoană care, în perioada regimului comunist, a deținut funcții de conducere în sistemul administrației publice.

Prof. Alexandru Ciurea a arătat că „accidentul de la Cernobil nu a afectat doar centrala, ci o populație întreagă. În ceea ce privește România, cele mai afectate zone au fost cele din Estul și Sud-Estul țării. Nicolae Ceușescu a creat celula de criză, a cerut raportul de la ingineri, iar la Suceava a fost organizată o întâlnire cu specialiști sovietici care au declarat că nu au date concrete asupra a ceea ce s-a întâmplat”.

În legătură cu același eveniment din aprilie 1986, Leonard Constantin a declarat: „am fost primul care a sesizat, înainte de comunicatele oficiale, prezența prafului radioactiv pe vagoanele care veneau din Ucraina. Cu o cârpă de 40x40 am șters un vagon și am dus-o la laborator. A rezultat câți oameni sunt în pericol. Tot atunci s-a schimbat și vântul, de la Nord la Sud, ceea ce a făcut ca norul radioactiv să ajungă și deasupra țării noastre. Apa nu se putea consuma la Iași. Era sursa de la Timișești care era contaminată, cea de la suprafață, pentru că cea de la adâncime era în regulă. Am luat măsura cu CFR-ul să oprim toate vagoanele care erau încărcate și am rezolvat necesitatea de apă în proporție de 50-60%, am închis piețele și am depozitat furajele în spații protejate”.

Un alt subiect al discuției l-a constituit reacția autorităților în timpul cutremurului din 1977. Ing. Nicolae Constantin, ex-director al Trustului Industrial de Construcții Iași, a relatat următoarele: „În 1977, după cutremur, Mircea Georgescu (Ministrul Calității) mi-a spus că a

două zi trebuie să fiu la București, unde aveam o întâlnire cu Charles Richter, delegatul Statelor Unite și care a adus un cadou, un dispozitiv de selectare a carotei din fragmente de beton armat. Delegația a fost întâmpinată de președintele țării, de Ministrul Calității, profesori universitari de la Timișoara, Iași, Cluj. Atunci, Ing. Emil Prager i-a spus lui Nicolae Ceușescu că administrația țării este vinovată deoarece a suprimat elemente de rezistență pentru mărirea sălilor de ședință”.

Un alt subiect al dezbaterii l-a constituit inundațiile. Prof.univ.dr. Doru Tompea a citit o intervenție a fostului președinte al României, Ion Iliescu, care a gestionat inundațiile din anii '70-'75, care au afectat grav județul Iași. Iată aprecierile lui Ion Iliescu: „una dintre cauzele pentru care în România, după război, s-au produs asemenea calamități naturale a fost lipsa unor amenajări hidrotehnice, îndeosebi pe râurile interioare, bazinele hidrografice ale Mureșului, Crișurilor, Someșului sau Prutului, care sunt cele care frecvent creează probleme. Pe de o parte pentru că în aceste bazine alternează perioadele de secetă cu cele de viituri și, pe de altă parte, pentru că în aceste zone s-au construit, cu aprobarea autorităților, locuințe”.

În fine, înzăpezirile au fost un alt subiect supus dezbaterii. Prof.univ.dr. Doru Tompea a arătat că regimul de atunci rezolva problema în mod specific: „aproximativ în anul 1981 s-a stabilit ca autoturismele să cir-

cule la sfârșit de săptămână în funcție de numărul pe care îl aveau, cu soț sau fără soț. Cam din iarna lui 1984, după ce dădea «un deget» de zăpadă, se oprea circulația autoturismelor particulare. Puteau să circule liber, în România, doar mașinile care aveau numere cu 12-B, cele cu TC, CD (Transport Consular și Corpul Diplomatic), numere galbene, adică de stat și, neoficial șmecherii cu numere din trei cifre, pe care nu prea aveai curaj să îi oprești oricât de milițian ai fi fost. Indiferent de starea vremii asta ținea până prin aprilie”.

Pe data de 8 martie, s-a desfășurat al cincilea eveniment al proiectului: Conferința națională cu tema *Statutul femeii în România comunistă*, coordonată de Lect.univ.dr. Alina Hurubean. La conferință a participat și deputata Cristina Nichita, care a declarat: „M-am născut în 1965 și am trăit în perioada regimului comunist. Am avut și am amintiri plăcute dar și mai puțin plăcute. După ce am văzut filmul lui Cristian Mungiu, *432*, pot să spun că pelicula este parfum pe lângă ce trebuia să suporte o femeie în perioada regimului comunist. Femeia în comunism a fost urcată și coborâtă, asuprită și emancipată”. Moderatorul conferinței, Lect.univ.dr. Alina Hurubean, a identificat două etape sugestive în perioada regimului comunist pentru evidențierea statutului femeii: politicile de emancipare (la debutul comunismului) și politicile pronataliste agresive (după decretul antiavort din 1966): „După război, a

fost nevoie acută de munca femeilor și, corespunzător, a început o intensă propagandă care promova «femeia stahanovistă». În cea de-a doua perioadă, în «Epoca de Aur», femeile au început să fie substanțial percepute ca ființe reproducătoare. Cazul României este fără precedent, celelalte state comuniste au fost mult mai permissive în privința avortului”.

În cadrul conferinței a avut loc și proiecția filmului *Născuți la comandă – Decrețeei*, în regia lui Florin Iepan, care analizează efectele pe care le-a avut decretul lui Ceaușescu din 1966, prin care au fost interzise avorturile.

Al șaselea eveniment al proiectului a avut loc pe 25 martie și a constat în lansarea trilogiei lui Doru Viorel Ursu și a Anei-Maria Cristina Săndulescu, *Sânge și carne de om: Cartea Întâi – Drama unui minister*, *Cartea a Doua – Acvariul groazei* și *Cartea a Treia – Enigma Mieilor*. Evenimentul a fost moderat de către Prof. univ. dr. Doru Tompea, iar prezentarea lucrărilor a fost realizată de către Prof. univ. dr. Sorin Bocancea.

În deschiderea evenimentului, Prof. univ.dr. Doru Tompea a arătat

că „lucrările fostului ministru Doru Viorel Ursu surprind o perioadă extraordinar de tensionată, perioada acelei punți dintre ultimele luni ale regimului Ceaușescu și primele luni ale așa-zisei revoluții românești”. Autorul trilogiei a avertizat publicul astfel: „În mine și în cărțile mele nu găsiți ideea de senzațional a jurnalistului și nici pe aceea de orgoliu al cercetătorului. Opinia mea, reflectată prin cele trei cărți, nu validează opinia oficială referitoare la evenimentele din decembrie 1989. În niciuna din cărți nu o să găsiți definite incidentele din '89 ca fiind o revoluție. E adevărat că până la căderea lui Ceaușescu erau doar 100 de morți, dar după căderea lui erau de 10 ori mai mulți”.

Prof.univ.dr. Sorin Bocancea, prezentatorul celor trei volume, a mărturisit audienței: „citind aceste trei cărți mă gândeam la o altă trilogie lansată aici, în Aula Magna și în cadrul aceluiași proiect, respectiv a lui Grigore Cartianu. Dacă până acum am avut parte de lecturi ale principalilor actori ai revoluției românești, acum, în această trilogie,

ni se prezintă personaje mai puțin cunoscute, eroi, victime care făceau parte din Ministerul de Interne de la acea vreme. Combinația scriiturii este foarte interesantă, este o combinație de analiză a documentelor, dar prezintă și o parte emoțională. Eu le recomand pentru lectură, dar trebuie să aveți tărie, pentru că este o trilogie a groazei”.

A șaptea acțiune a proiectului s-a desfășurat pe 10 aprilie: Conferința națională *Învățământul politico-ideologic în România comunistă* (coordonator, Prof.univ.dr. Sorin Bocancea). Ce a însemnat învățământul politico-ideologic în România comunistă? Ce efecte a avut, prin ce vectori se făcea și marii clasici ai marxismului sunt doar câteva dintre aspectele ce au fost discutate în cadrul dezbaterei. În cadrul acesteia, de remarcat au fost prelegerile Prof.univ.dr. Doru Tompea și ale Prof. Dumitru Constantin.

În deschiderea evenimentului, Prof.univ.dr. Sorin Bocancea a declarat că „învățământul politico-ideologic este o realitatea în orice sistem politic, diferența fiind astăzi că fiecare partid își face acele școli de

vară, unde își pregătesc viitoarele elite politice; însă, pe atunci indivizii nu aveau de ales. În vremea comunismului exista un singur partid, o singură ideologie și anume cea a clasei muncitoare. Propaganda era făcută de profesori, de cadrele universitare și eu sunt curios cum s-au împăcat intelectualii cu ideologia clasei muncitoare”.

Prof.univ.dr. Doru Tompea a trecut în revistă fondatorii marxismului și instrumentele prin care se realiza învățământul politico-ideologic în România comunistă: „Manualul de materialism istoric era cartea care se realiza în baza învățăturilor acestor mari clasici, fondatori ai marxismului, un manual de materialism istoric care prezenta societate și evoluția ei. Mai era și *Programul Partidului Comunist Român de făurire a societății socialiste multilateral dezvoltate și înaintarea României spre comunism*, cu un rol foarte important în propaganda de partid și care reprezenta cartea de căpătâi la nivelul tuturor sistemelor sociale, era substanța și macheta de teorie ideologică. Însă, cel mai important vector de propagandă au fost broșurile Academiei «Ștefan Gheorghiu», laboratorul de propagandă al PCR”. Dumitru Constantin, fost redactorșef al *Opinie Studentești*, a mărturisit că „învățământul politico-ideologic a fost construit pe ideea unei îndoctrinări, manipulări a individului, pe ideea că acesta nu trebuie să mai gândească ci doar să execute. Învățământul politico-ideologic își

propunea să facă un om nou, dar vă amintesc că a ratat”.

Pe 8 mai, dată foarte importantă în regimul comunist întrucât era ziua PCR, s-au desfășurat două acțiuni din cadrul proiectului. Prima a fost vernisajul expoziției *Omagiu Partidului și Conducătorului iubit* (avându-l curator pe Asist.univ.drd. Vlad Nedelcu). La vernisaj au mai fost prezenți Prof.univ.dr. Nicolae Gâscă și criticul de artă Valentin Ciucă.

„Nu aș fi în măsură să vorbesc despre Epoca de Aur pentru că nu am trăit-o. Ceea ce am expus aici sunt lucrări din colecția mea, pentru că sunt un iubitor de artă, și vreau să vă mai spun că nu putem neglija o perioadă din istoria poporului român care ne-a marcat pe toți, inclusiv pe noi, generația mai tânără”, a declarat Vlad Nedelcu. Criticul de artă Valentin Ciucă a apreciat proiectul și a spus: „Se spune că o imagine face cât o mie de cuvinte. Ei bine, astăzi, avem în față maniera prin care Partidul Comunist Român alegea să își facă propaganda, prin tot felul de manuscrise, tablouri, înscrispții, cărți și cântece”.

Expoziția a fost urmată de a noua acțiune a proiectului, anume de o discuție pe marginea propagandei prin artă. Pe această temă, a vorbit Prof.univ.dr. Nicolae Gîscă, dirijor al corului *Cantores Amicitiae* și profesor la Universitatea de Arte „George Enescu” din Iași, care a mărturisit că „au fost momente în care s-a deturnat de la scopul inițial mesajul unui cântec. Marx spunea la un moment dat că omenirea are obiceiul să arunce odată cu apa de la botez și vasul în care a fost spălat copilul. Cam asta făceam și noi în vremea comunismului. Aceste manifestări glorioase constau într-o serie de acțiuni muzicale, iar cântecele corale au jucat un rol important. La un moment, cântecele patriotice au fost confiscate de către PCR, cu toate că nu partidul le-a creat. Mai mult, s-a trecut de la melodiile patriotice la cântarea patriotată, de slăvire a unui personaj. Păcat de unele piese, că dacă ar fi avut alte versuri ar fi fost cântate și astăzi. Compozitorii de atunci o făceau pentru că aveau avantaje bănești și sprijin în carieră. Muzica asta se plătea bine. Erau manifestările de 1 mai, 8 mai, 23 august, iar compozitorii erau angrenați în astfel de acțiuni pentru că erau plătiți bine. Cei care le cântau nu erau remunerați, era considerată o muncă patriotică. După revoluție s-au scos cântecele patriotice. S-a schimbat macazul și s-a cântat doar muzică religioasă. Noi, în ziua de astăzi, nu trebuie să ne întoarcem la cântecele patriotarde, dar nu trebuie să lăsăm deoparte

cântecele patriotice. A fost o epocă de care nu trebuie să ne dezicem de ceea ce am făcut. O ideologie a fost schimbată cu alta, pentru că oamenii aveau nevoie de altceva. Când privim spre ceea ce s-a întâmplat, ar trebui să nu-l acuzăm doar pe Ceaușescu, ci să ne întrebăm ce am făcut și noi”.

Discuțiile au fost presărate cu momente de audiție a pieselor cele mai celebre ale propagandei comuniste. Surpriza evenimentului a fost actorul Gabriel Lazăr, care a interpretat poezii specifice regimului comunist.

A urmat apoi un spectacol artistic intitulat sugestiv *Partid și Țară – o unică voință* (coordonator, Prof.univ.dr. Sorin Bocancea), compus după modelul celor din acea vreme, realizat din poeziile care promovau propaganda partidului semnate de Adrian Păunescu, Nicolae Labiș, Corneliu Vadim Tudor, Dan Deșliu, Alexandru Andrișoiu, în interpretarea cadrelor didactice de la Facultatea de Științe Politice și Administrative și de la Facultatea de Drept.

Spectacolul a urmărit ironizarea acestui tip de manifestare culturală. Întrucât în public erau și elevi, persoane ce nu au prins regimul comunist, coordonatorul proiectului a ținut să precizeze: „Aceste acțiuni nu au ca scop trezirea unor nostalgii ci, dimpotrivă, combaterea lor”.

Au urmat două acțiuni dedicate victimelor comunismului. Cea de-a zecea s-a desfășurat pe 19 mai: vizitarea de către studenții și cadrele didactice de la Facultatea de Științe Politice și Administrative a Mănăstirii Rohia pentru a evoca, astfel, personalitatea lui Nicolae Steinhardt (coordonator, Prof.univ.dr. Sorin Bocancea). La Rohia, grupul de vizitatori s-a bucurat de ospitalitatea Părintelui Pantelimon Ilieș, egumenul mănăstirii, un ucenic al părintelui Nicolae. În chilia lui Steinhardt a avut loc un moment de evocare realizat atât de către părintele Pantelimon, cât și de către Asist.univ.dr. Mark Bucuci.

„Eu l-am cunoscut pe părintele Steinhardt în ultimul său an de viață. Era un monarh foarte modest, o ființă sufletistă și care se încadra perfect în viața monahală. De multe ori acesta ne transmitea următorul mesaj: «nu știți cât de întunecată e viața fără Hristos. Știți ce fericiți ar trebui să fiți că v-ați născut creștini?!», a povestit părintele Pantelimon.

La rândul său, Mark Bucuci a vorbit despre Nicu Steinhardt ca despre un „democrat fericit”: „Nicolae Steinhardt era un creștin atipic, fiind mai tot timpul nemulțumit de complicitatea existentă între biserică și, pe anumite segmente, Partidul Comunist. Ce am reținut de la Părintele Steinhardt sunt două aspecte. În primul rând, el spunea că prima datorie a unui creștin este să fie fericit. A doua chestiune care mi-a atras atenția are legătură cu preocupările sale culturale care, deopotrivă, i-au influențat practica credinței. Era un liberal convins și în toate conjuncturile tulburi în care s-a aflat și-a păstrat cumpătul și nu a luat-o razna. Poziționarea lui Nicolae Steinhardt față

de creștinism a fost una structurată cultural”.

Următoarea acțiune s-a desfășurat pe 20 mai, ziua în care s-a sărbătorit centenarul Corneliu Coposu, la Memorialul Victimelor Comunismului și al Rezistenței de la Sighetul Marmăției. Acțiunea s-a bucurat de sprijinul Fundației Academia Civică. Timp de cinci ore cadrele didactice și studenții au vizitat „Sala România Închisorilor”, care cuprinde studii de caz despre cele mai importante închisori din țară, celule în care erau încarcerati deținuții politici, inclusiv celula în care a murit Iuliu Maniu, „Neagra” sau Celula de Pedepsă, „Spațiul de reculegere și rugăciune” și „Cortegiul Sacrificațiilor”.

Ineditul evenimentului l-a reprezentat întâlnirea cu un fost deținut al închisorii de la Sighet, Ioan Ilban, care a povestit prin ce a trecut în cei trei ani de detenție acolo. „Din beciurile securității din Sighet am fost aduși 18 tineri, din care 5 elevi, 2 studenți și un funcționar. Am ajuns încolonați, în șir indian, în fața închisorii, de unde am urcat la etajul

doi unde am fost repartizați câte unul în celulă pentru ca nu erau finalizate cercetările. Am nimerit în celula 82 și am stat singur mai mult de o lună de zile. Eu am avut norocul că cel care m-a anchetat la Sighet a fost un om mai înțelept, un învățător de meserie. Nu am primit nicio palmă de la el, însă, după un timp, l-am întâlnit nervos și am crezut că o voi încasa. A venit ziua de 25 septembrie 1982, era ziua mea de naștere, împlineam 18 ani. Din cauza foamei, a frigului și a stresului am uitat și abia mai spre seară mi-am adus aminte ce zi era. În noiembrie au început gerurile, iar zeghea pe care ne-au dat-o nu ținea căldură, astfel că ne-au mutat pe toți 18 într-o singură celulă. Ne dădeau zece kilograme de lemne umede și cu care nu putea să faci focul. Nu am reușit niciodată să îl facem. Așa am petrecut toată iarnă, fără căldură și cu mâncare foarte proastă”, a povestit fostul deținut politic.

În cadrul acțiunii a avut loc evocarea personalității lui Corneliu Coposu, realizată de Lect.univ.dr. Georgeta Condur, care l-a prezentat pe liderul opoziției din România

postcomunistă dintr-o perspectivă personală: „Există astăzi riscul de a spune că toți oamenii politici sunt o apă și un pământ. E o greșeală faptul că oamenii de bună calitate se dezic de politică. Corneliu Coposu este unul dintre acești oameni care s-a implicat în politică și nu era la fel ca toți ceilalți. Eu l-am cunoscut la începutul anilor '90. Nu am simțit la el, cu toate că a fost deținut politic și 17 ani a stat în condiții foarte grele, acea ură față de sistem ci, dimpotrivă, avea o atitudine pozitivă. Este o diferență foarte mare între Corneliu Coposu, cel pe care l-am întâlnit personal, și Corneliu Coposu prezentat de mass media. Era un om politic, un gentleman de modă veche”.

Ziua de 1 iunie (ziua copilului) a fost marcată pe 2 iunie prin două acțiuni. Cea de-a douăsprezecea acțiune a proiectului a fost vernisarea expoziției „Un fragment al unei istorii neasumate: comunismul românesc”, realizată de elevii de la Colegiul Economic Administrativ Iași, sub coordonarea profesorului Tiberius Părpăuță. „Avem de a face cu o expoziție fotografică ce a făcut

parte dintr-un proiect al Institutului pentru Investigarea Crimelor Comunismului și Memoria Exilului Românesc. E un altfel de muzeu, însă aici, pe foaierea Aulei Magna, se află doar o parte din ceea ce noi am reușit să adunăm. În mare parte sunt documente originale, semnate în original de către Nicolae Ceaușescu, dar și multe obiecte care erau folosite pentru uzul casnic și nu numai în perioada regimului comunist”, a declarat în deschiderea evenimentului Prof. Tiberiu Părpăuță, curatorul expoziției. La eveniment a fost prezentă și doamna inspector Lăcrămioara Iordăchescu, care a vorbit despre importanța unui asemenea demers în educația tinerilor.

A urmat a treisprezecea acțiune, dezbaterea *Copii dușmani ai poporului*, la care a fost invitată doamna Prof. Lăcrămioara Stoenescu, autoarea unor lucrări de memorialistică. Domnia sa a povestit audienței traumele suferite în copilărie pe motiv că a fost copil de deținut politic: „Am venit cu mare dorință de vedea această expoziție și totodată la invitația domnilor Sorin Bocancea și Daniel Șandru cu care am mai colaborat. Ceea ce fac ei prin acest pro-

iect este extraordinar. Cartea *Copii dușmani ai poporului* vorbește despre copilăria mea dramatică. Deportarea a 800 de copii din Giurgiu în toate orașele și satele din țară. Acești dușmani ai poporului erau fie deținuții politici, negustorii, macedonenii, basarabeni refugiați, femeile deportate. Pentru mine copilăria în comunism a fost o dramă. A fost, mai întâi, arestarea tatălui meu apoi deportarea în acel tren de vite pentru 7 zile, iar în final exmatricularea din clasa a 5-a. Acum cred că aceste lucruri s-au întâmplat tocmai pentru a scrie această carte. Voi trebuie să știți adevărul despre comunism și nu din cărțile de literatură, ci din istorisirile și declarațiile celor care au trăit acele orori”.

Al paisprezecelea eveniment, desfășurat pe 6 iunie, a fost conferința *Constituțiile României comuniste* (coordonator, Prof.univ.dr. Cristian Bocancea), organizat în colaborare cu Centrul de Analiză a Reformelor în Justiție, Politică și Societate (CARJPS).

„Titlul conferinței mi-a fost servit pentru că Sorin Bocancea a organizat un an plin de manifestări științifice pe acest subiect și am vrut să

evidențiez impactul comunismului asupra sistemului constituțional din România contemporană prin prezentarea istoriei constituțiilor românești. Constituția din 1948 a pus între paranteze proprietatea privată, pentru ca cea din septembrie 1952 să vină cu o machetă nouă, făcând din România o republică sovietică. A fost cea mai ideologizată constituție a României”, a declarat Prof.univ.dr. Cristian Bocancea. Prezent la eveniment, Prof. univ.dr. Radu Carp a precizat că „în comunism puteam avea senzația că există libertăți, totuși, cetățeanul nu avea acces la ceea ce azi numim «contencios administrativ». De aceea comunismul a avut un simulacru de constituție”.

Proiectul *După 25 de ani. Comunismul din Europa de Est* continuă pe tot parcursul anului, până pe 14 decembrie, data la care, în 1989, au apărut la Iași primele manifestări ce au anunțat evenimentele ce au dus la căderea lui Ceaușescu. Manifestările ce urmează a se desfășura în cadrul proiectului vor fi prezentate în primul număr din anul 2015.